

ΕΥΡΩΠΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ, ΕΥΡΩΠΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΜΕΝΗ

Εσωτερικά και εξωτερικά σύνορα της Γηραιάς Ηπείρου

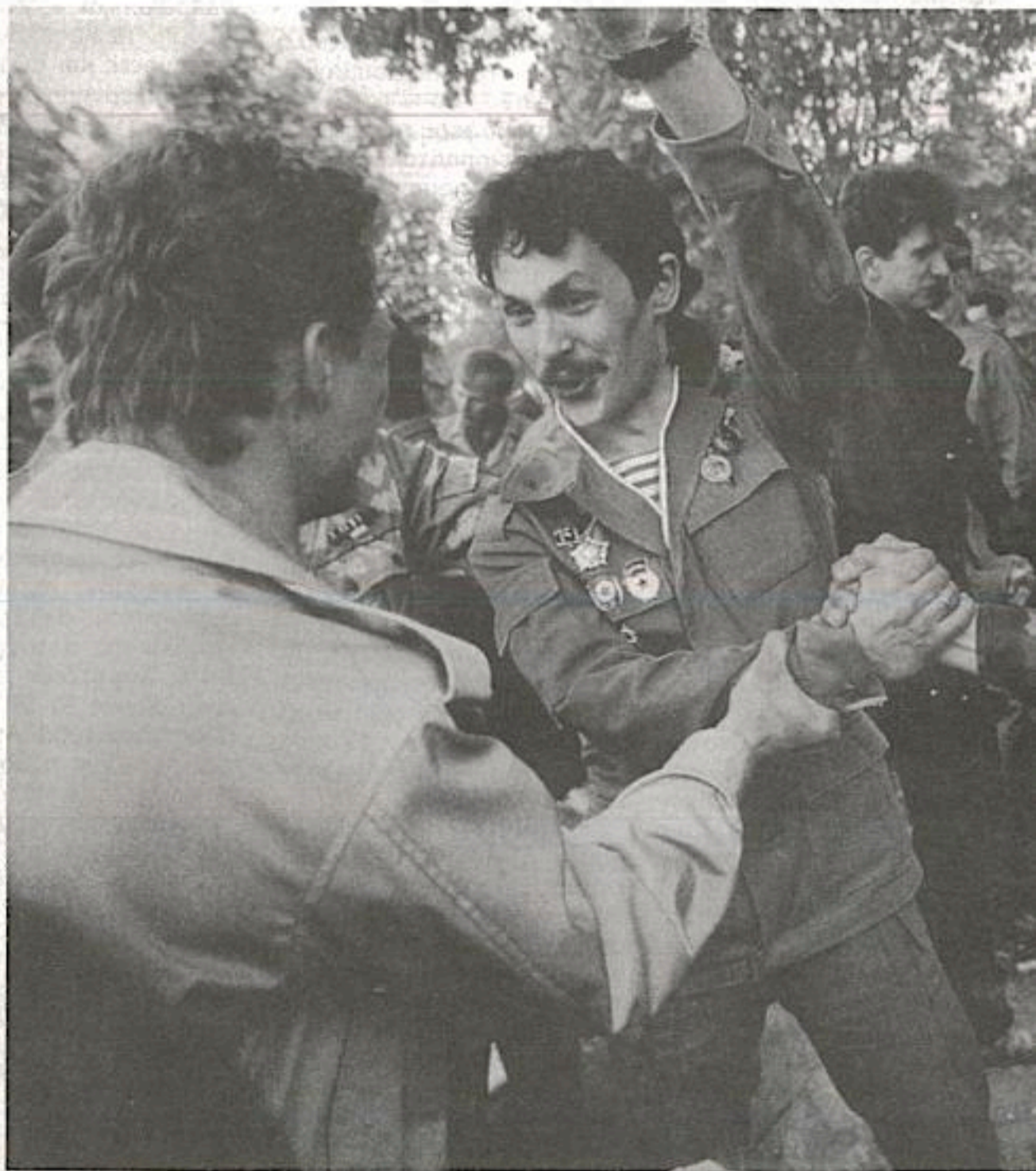
Α' μέρος

● του Αλαίν Λιπιέτζ

9 Νοεμβρίου 1989: Η αγγαλίαση μιας απελευθέρωσης, αυτής της Ανατολικής Ευρώπης, το τέλος της αντιπαράθεσης Ανατολής-Δύσης.

Φεβρουάριος 1991: Ο τρόμος ενός πολέμου της συντριπτικής υπεροχής του Βορρά εναντίον μιας χώρας του Νότου, κυβερνώμενης από έναν δικτάτορα.

Καλοκαίρι 1991: Η Γιουγκοσλαβία εκρήγνυται, η Ευρώπη διαιρείται. Η ιταλική αστυνομία καταστέλλει την έξοδο των Αλβανών φυγάδων με τόση ανθρωπιά, όση επέδειξε και ο ταϊλανδικός στρατός απωθώντας τα πλοία των Βιετναμέζων φυγάδων. Αντιμέτωπη με το χάος, που ανοίγεται στη νοτιοανατολική της πτέρυγα, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα κλείνεται πάλι σαν το στρείδι γύρω από το πολύτιμο μαργαριτάρι της ευημερίας της.

Τα νέα όρια μεταξύ της Δυτικής Ευρώπης και του εξωτερικού της ανασκάπτονται, κι αυτή τη φορά με ευθύνη της «ελεύθερης» Ευρώπης. Ένα νέο «τείχος της ντροπής» πρόκειται να οικοδομηθεί, ένα τείχος εγωισμού που θα περικλείει μέχρι και τη Βόρεια Μεσόγειο. Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δεν καλεί πλέον τους «Ανατολικούς αδελφούς της» να συσπειρωθούν στο μοντέλο της, να ενωθούν μαζί της.

Δεν είναι όλη η Ευρώπη «νόμιμα» ευρωπαϊκή.

Όμως ας μην δημαγωγούμε. Ο ιερός εγωισμός αποτελεί όρο επιβίωσης κάθε κοινότητας και η γεωγραφική ονομασία «ευρωπαϊκός» δεν αποτελεί πιστοποιητικό ένταξης σε μία κοινότητα, ούτε η απορρόφηση μιας εδαφικής έκτασης εγγυάται την προσχώρηση των κατοίκων της στην Κοινότητα των Ευρωπαίων. Οι υποψήφιες χώρες της Ανατολής και του Νότου για ένταξη

στην ΕΟΚ δεν είναι εξάλλου απαραίτητως αρεστές. Με λίγα λόγια, πολλά και αξιόλογα επιχειρήματα δικαιολογούν το «κλείσιμο» της Κοινότητας. Όμως, αυτό που μένει, η βιαιότητα ενός συνόρου στην καρδιά του μικρού δυτικού ακρωτηρίου της Ευρασίας, μεταξύ της ευημερίας και του χάους, εγκυμονεί φοβερούς κινδύνους αλλά κυρίως είναι ασυμβίβαστη με την ίδια την ηθική της Ευρώπης.

Θα ανακαλέσουμε στη μνήμη την έκταση της ανατροπής του 1989 στην καρδιά της Ευρώπης (κεφάλαιο 1). Κατόπιν, θα σταθούμε στις αιτίες δύναμης του οικονομικού κέντρου της Δυτικής Ευρώπης, την Δυτική Γερμανία (κεφ. 2) και στους λόγους που, ανεξαρτήτως των γεγονότων της Ανατολικής Ευρώπης, υπονομεύουν ήδη την Κοινότητα (κεφ. 3). Μετά θα επιστρέψουμε στο εξωτερικό της ΕΟΚ (κεφ. 4) για να δείξουμε πως τα εσώτερα εδάφη της ΕΟΚ δεν μπορούν παρά να οδηγήσουν αυτό το «εξωτερικό» σε μία εντελώς τμηματική ένταξη και κυρίως σε αποκλεισμό περιοχών που βρίσκονται ήδη εντός ΕΟΚ (κεφ. 5).

Θα προσπαθήσουμε να δείξουμε ότι μόνο με την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων της η Ευρώπη μπορεί να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για το άνοιγμά της προς το εξωτερικό της.

Το λυκαυγές;

9 Νοεμβρίου 1989. Εκείνη τη νύχτα η Ευρώπη εισέβαλε πάλι στην καρδιά της ιστορίας. Όχι όπως συνέβη πολλές φορές αυτόν τον αιώνα, για να δονήσει με έριδες τον κόσμο, να τον αιματοκυλήσει με αποσχίσεις, να τον καταπλήξει με ανήκουστα εγκλήματα. Αλλά, για μια φορά, ως σύμβολο ειρήνης, συμφιλίωσης, απελευθέρωσης. Η κατάρρευση του Τείχους του Βερολίνου σήμανε το τέλος σαράντα πέντε χρόνων εντάσεων και μίσους, σαράντα πέντε χρόνων πένθους και απελπισίας, αδυναμίας και ταπείνωσης. Η αυθόρμητη γιορτή στην Πύλη του Βραδεμβούργου έδωσε νόημα, με σαράντα πέντε χρόνων καθυστέρηση, στη χειραψία των Σοβιετικών και των Αμερικανών στρατιωτών πάνω από το πτώμα της ναζιστικής Γερμανίας. Αλλά η συμμετρία έγινε κομμάτια και θρύψαλα και τότε είδαμε τους φοβισμένους και χαρούμενους Ανατολικογερμανούς στη μαζική έξοδό τους να σμίγουν με αναστατωμένους συγγενείς. Το τέλος της μοιρασιάς της Γιάλτας σήμανε επίσης την πλήρη συνθηκολόγηση του σταλινικού κρατικού καπιταλισμού στη γοητεία του δυτικοευρωπαϊκού κράματος φιλελευθερισμού και σοσιαλδημοκρατίας. Πέρα από τον κύκλο του Ψυχρού Πολέμου, είναι ο κύκλος που άνοιξε η Οκτωβριανή Επανάσταση του 1917 και που έκλεισε με την πικρή γεύση μιας τεράστιας καταστροφής.

Ο ίσκιος αυτής της πικρίας (γι' αυτούς που, κάποτε, πίστεψαν στον κομμουνισμό) πολύ γρήγορα επιβεβαιώθηκε από τη δυσσομία που έφτανε από την Ανατολική Ευρώπη των ερειπίων (αντισημιτισμός, λαϊκισμός, αχαλίνωτος ματεριαλισμός ή αντιδραστικός πνευματισμός) και από την ανακτηθείσα υπερψία της Γερμανίας του κ. Κολ. Αλλά ας ξαναθυμηθούμε τη γιορτή (μόλις χαμήλωσαν τα φανταχτερά φώτα της επετείου των διακοσίων χρόνων της Γαλλικής Επανάστασης) που ανανεωνόταν κάθε βδομάδα, σε κάθε κατάρρευση των «κομμουνιστικών» δικτατοριών, από την Πολωνία μέχρι τη Ρουμανία. Αυτό που γκρεμίστηκε εκείνες τις θαυμάσιες ημέρες ήταν το ολοκληρωτικό σύστημα της Ανατολής και η αμερικανοσοβιετική συγκυριαρχία πάνω στην Ευρώπη.

Αυτή τη διπλή απελευθέρωση την οφείλουμε στους λαούς της Ανατολικής Ευρώπης. Σε αυτούς που, από το 1953 στο Βερολίνο, στη Βουδαπέστη, στη Βαρσοβία, στην Πράγα, δεν υποτάχθηκαν ποτέ. Στους αγωνιστές δεκαετιών παρανομίας και

στα πλήθη που με τον καιρό έμαθαν να αντιμετωπίζουν αστυνομία και στρατό, μέχρι την ειρηνική επανάσταση του Ανατολικογερμανικού Φθινοπώρου. Την οφείλουμε όμως και στους λαούς της Δύσης, από την Σικελία μέχρι την Ιρλανδία, που αρνούσαν τους ευρωπυράλους και την οριστική κακοδαιμονία της Ανατ. Ευρώπης. Τα κινήματα ειρήνης των Ευρωπαίων, προβάλλοντας με έμφαση την κρίση της νατοϊκής συμφωνίας για την πυρηνική άμυνα, πείθοντας τους Σοβιετικούς ηγέτες ότι η Ρωσία δεν χρειάζεται πια γύρω της πολυδάπανα αναχώματα, αφού ειρηνιστές υπάρχουν και στη Δύση, πέτυχαν πολύ περισσότερο για την απελευθέρωση των Ανατολικοευρωπαίων αδελφών τους παρά όσα οι εκατοντάδες μεγατόνοι πυρηνικών, στοιβαγμένων στα αμπάρια των υποβρυχίων.

Αυτό είχε κυρίως ως συνέπεια την οριστική καταδίκη του πυρηνικού εκβιασμού και του χυδαίου συνθήματος «Καλύτερα νεκροί παρά κόκκινοι». Οι Πολωνοί που δεν αυτοκτόνησαν το 1981 έπραξαν, λοιπόν, πολύ σωστά. Η έξοδος από τον «ολοκληρωτισμό» πραγματοποιήθηκε με τόση δυσκολία αλλά και με τόση σιγουριά όση και από τον «αυταρχισμό» των Φράνκο και Πινοσέτ. Ο αγώνας για την ελευθερία δεν μπορεί να καταργήσει την ανθρωπότητα. Όλοι οι προϋπολογισμοί για τον εκσυγχρονισμό της πυρηνικής δύναμης κρούσης ήταν στο εξής αδικαιολόγητοι. Το παγκόσμιο γεωστρατηγικό πλαίσιο έμενε μετέωρο: η πόλωση Ανατολής-Δύσης ήταν ήδη ξεπερασμένη.

Είδα να γκρεμίζεται το Τείχος του Βερολίνου από το Ναύπλιο, την αρχική πρωτεύουσα της ανεξάρτητης Ελλάδας, κατά τη διάρκεια ενός σεμινάριου που συγκεντρώνει κάθε χρόνο διανοούμενους, πολιτικούς και εκπροσώπους των μη κυβερνητικών ευρωπαϊκών οργανώσεων για την ανεύρεση μιας προοδευτικής οδού συνύπαρξης Βορρά-Νότου. Οι Αφρικανοί παρατηρούσαν με ευδαιμονία τους αναστατωμένους Ευρωπαίους. Ήταν σαν να 'χε δοθεί το σήμα για το γκρέμισμα και των δικών τους δικτατοριών, που υποστηρίζονται από τις δυτικοευρωπαϊκές κυβερνήσεις. Γι' αυτούς, αυτό ήταν το νόημα των γεγονότων της Ανατολικής Ευρώπης. Ωστόσο ο Γιουγκοσλάβος δεν έκρυβε την ανησυχία του: «Η γερμανική Δεξιά ετοιμάζεται για ένα Τέταρτο Ράιχ... ζητά ήδη την ανάκτηση της Σλοβενίας»... Ελπίδα κι ανησυχία. Το Βερολίνο ξαναγινόταν ο ομφαλός της Ευρώπης.

Οι συνέπειες των συνεχών ανατροπών είναι αμέτρητες. Και ο νους μας τρέχει στον νεαρό Κένυς να γράφει στα τέλη του Α' Παγκόσμιου Πολέμου το πρώτο μεγάλο έργο του, *Οι οικονομικές συνέπειες της ειρήνης* (*Les conséquences économiques de la paix*). Στις μέρες μας γίνεται αισθητή η έλλειψη ενός τέτοιου ταλέντου καθώς τα προβλήματα είναι πολύ πιο σύνθετα και περίπλοκα. Ας προσπαθήσουμε τουλάχιστον να τα εκθέσουμε.

Η επιτάχυνση της πορείας εξοπλισμών έπαιξε σοβαρότατο ρόλο τα χρόνια του '80. Έφθειρε τις ΗΠΑ και τη Σοβιετική Ένωση, προσφέροντας ταυτόχρονα μια σταθερή και σίγουρη διέξοδο προς τις βιομηχανίες αιχμής. Το αμερικανικό «διπλό έλλειμμα» (του προϋπολογισμού και του εμπορικού ισοζυγίου) εκεί έχει τη ρίζα του. Η Ευρώπη και η «ιαπωνική ζώνη ευημερίας» βρήκαν σε αυτό το έλλειμμα μια φυσική διέξοδο, η οποία, παρά τη διαφορά του μεγέθους της εσωτερικής αγοράς τους, δεν τους δημιούργησε πρόβλημα στο εμπορικό τους ισοζύγιο. Ωστόσο, το αμερικανικό χρέος, προκαλώντας άνοδο στο επιτόκιο και προστιθέμενο σε αυτό του Τρίτου Κόσμου, απειλούσε την παγκόσμια οικονομική σταθερότητα.

Σήμερα δεν υφίσταται λόγος για ανταγωνισμό στους εξοπλισμούς. Χιλιάδες δισεκατομμύρια δολάρια είναι δυνητικώς διαθέσιμα για την ενίσχυση του βιοτικού επιπέδου, την εκκαθάριση των χρεών, την μάχη εναντίον της παγκόσμιας οικολογικής κρίσης.

Ας προσγειωθούμε, όμως. Ο γεωστρατηγικός συντηρητισμός παραμένει ισχυρός και ακόμα στηρίζεται στα στρατοβιομηχανικά λόμπυ, τα οποία θα προβάλουν ως επιχείρημα την κατάργηση θέσεων εργασίας απέναντι στο αίτημα για αποστρατικοποίηση, θα διογκώσουν υπερβολικά το μέγεθος των δυσκολιών για την σχεδιασμένη μετατροπή των πολεμικών βιομηχανιών και τον κίνδυνο επιστροφής σε μια επιθετική δικτατορία στη Ρωσία. Θα στηριχτεί επίσης στις νέες εντάσεις που θα προκαλέσει η κατάρρευση της σοβιετικής αυτοκρατορίας, ιδιαίτερα όταν τις προκαλεί. Αυτό απέδειξαν και ο Πόλεμος του Κόλπου και οι εντάσεις που έχουν ήδη ξεσπάσει στην Ανατολική Ευρώπη. Αφού η εξάλειψη μιας παλαιάς έντασης δεν καταργεί όλες τις εντάσεις και το τέλος ενός εφιάλτη δεν αναιρεί τους σπασμούς του θανάτου. Σε μια Ευρώπη που έχει χάσει τον μπούσουλα, που αναζητεί ψηλαφώντας μία νέα τάξη πραγμάτων, οι εθνικιστικές εντάσεις και οι εθνικές φιλοδοξίες επανέρχονται δυναμικά στο προσκήνιο.

Εθνικιστικές τάσεις: ο κίνδυνος αδιεξόδου από την οικονομική κρίση των ανατολικών χωρών είναι τεράστιος ακόμα και για τις χώρες που πολύ γρήγορα προσανατολίστηκαν στον φιλελεύθερο παραγωγισμό (Πολωνία, Ουγγαρία). Παρελθούσης της αρχικής δημοκρατικής ευφορίας, οι παλαιοί δαίμονες του αυταρχικού λαϊκισμού ανεφάνησαν ήδη με τις αδιανόητες μέχρι χθες αλλά τόσο λογικές σήμερα συμμαχίες των γραφειοκρατικών συντηρητισμών και των εθνικών και, κυρίως, θρησκευτικών σοβινισμών.

Πρόκειται για μια συμμαχία της Δεξιάς των κομμουνιστι-

κών μηχανισμών και της Δεξιάς των παλαιών αντιπολιτεύσεων. Νέα ισχυρά κράτη θα δημιουργηθούν έτσι, τα οποία θα στρέψουν το μίσος τους εναντίον του «Άλλου»: οι Ρουμάνοι εναντίον των Ούγγρων, οι Πολωνοί εναντίον των Γερμανών, οι Σέρβοι εναντίον των Κροατών και όλοι μαζί εναντίον των «αχρησιμοποίητων» για καιρό Εβραίων. Η απομάκρυνση της πυρηνικής «Αποκάλυψης» οδηγεί την Ευρώπη στην «εποχή των μικρών πολέμων» πάνω σε φόντο αθλιότητας, όπως αυτή κυριαρχεί με ενδημικό τρόπο στη Βόρειο Ιρλανδία και στη χώρα των Βάσκων.

Εθνικές φιλοδοξίες: και αμέσως σκεφτόμαστε τη Γερμανία των 80 εκατομ. κατοίκων. Οικονομικός γίγας αλλά πολιτικός νάνος χθες, η Δυτική Γερμανία γίνεται αιφνης ένας υπερμεγέθους οικονομικός και πολιτικός κολοσσός. Μέχρι χθες η δημογραφική ύφεση απειλούσε τη δύναμή της αλλά σήμερα μπορεί να αντιμετωπίσει το σοβαρό ενδεχόμενο να συγκεντρώσει υπό την ισχύ της όχι μόνο την Ανατολική Γερμανία αλλά και την Αυστρία και όλους τους πληθυσμούς με γερμανική καταγωγή που επέζησαν στο «σιδηρούν παραπέτασμα»: μεγάλη αγορά με φθηνό και ειδικευμένο εργατικό δυναμικό, τόσο άφθονο, που να μην ξέρει τι να το κάνει.

Το νέο γερμανικό ζήτημα

Εδώ κρίνεται η ασυνειδησία των Γάλλων διανοουμένων, οι οποίοι στα χρόνια του '80 απέρριπταν την Μεγάλη Ευρώπη, ουδετεροποιημένη κατόπιν ατλαντικής επιλογής, επισείοντας τον

φόβο του γερμανικού ηγεμονισμού. Και σήμερα για να απαγκιστρωθούμε απ' αυτόν το φόβο χρειαζόμαστε το αντίβαρο μιας Ευρώπης που θα περιλαμβάνει ανατολικά της Γερμανίας τα μικρά έθνη της Κεντρικής Ευρώπης. Από το φθινόπωρο του 1989, με τις συναντήσεις Ιταλίας - Γιουγκοσλαβίας - Αυστρίας - Ουγγαρίας - Τσεχοσλοβακίας (αργότερα θα συμμετείχε και η Πολωνία), βλέπαμε να σχηματίζεται η προπολεμική «Μικρή Αντάντ» από τα έθνη που προήλθαν από την κατάλυση της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας - παλαιότατου και ισχυρότατου φραγμού στις φιλοδοξίες της πρωσικής Γερμανίας.

Βεβαίως η Γερμανία προκαλεί φόβο. Σ' αυτή την περίπτωση ένα υποκειμενικό συναίσθημα μεταλλάσσεται σε αντικειμενικό γεγονός. Γι' αυτό πρέπει να δράσουμε τις ρίζες του φόβου.

Δεν αρκεί να φοβόμαστε, λοιπόν, την ενοποιημένη Γερμανία. Πρέπει να καταλάβουμε τι ήταν αυτό που την κατέστησε ισχυρή. Διότι αν η χρονιά του 1989 επικύρωσε την οριστική νίκη του δυτικού καπιταλισμού της αγοράς επί του ανατολικού κρατικού καπιταλισμού, σαράντα πέντε χρόνια ύστερα από την κοινή νίκη τους επί του ναζισμού, περισσότερο αλλά διακριτικά επισφράγισε μία προηγούμενη νίκη από τα χρόνια του '80: εκείνης του ενός τύπου καπιταλισμού της αγοράς επί ενός άλλου. Δέκα χρόνια μετά τη δυναμική επίθεση του υπερφιλελευθερισμού στις χώρες που για αιώνες ήταν οι κυρίαρχοι του κόσμου (ΗΠΑ-Μεγάλη Βρετανία), ο τρόπος διαπραγμάτευσης της διανομής των λαφύρων των χωρών του «υπαρκτού σοσιαλισμού» αποκαλύπτει τη μεγάλη αλήθεια: παρά τον ογκώδη πυρηνικό εξοπλισμό τους αυτές οι δύο χώρες έμειναν βουβές (όπως και η Γαλλία άλλωστε) επειδή είναι αποδυναμωμένες και υπερχρεωμένες. Η ανακατανομή της υψηλίου πραγματοποιείται αυτή τη φορά προς όφελος της Γερμανίας και της Ιαπωνίας.

Από την κρίση του φορντικού αναπτυξιακού μοντέλου, χαρακτηριζόμενου από την ταηλορικτή οργάνωση της εργασίας και τα άκαμπτα συμβόλαια εργασίας, δύο διέξοδοι υπήρχαν:

- 'Η να χαλαρώσει, να «ελαστικοποιηθεί» ο άκαμπτος χαρακτήρας της σχέσης κεφαλαίου-εργασίας, πολλαπλασιάζοντας τις θέσεις προσωρινής εργασίας, να γίνουν δηλαδή λιγότερο «ενσωματωμένες» και ειδικευμένες για να διατηρηθεί το ταηλορικό μοντέλο. Αυτή η λύση μπορεί να χαρακτηριστεί ως «αμυντική» για το κεφάλαιο αλλά κυρίως χαρακτηρίζεται «νεοταηλορική».

- 'Η, αντιθέτως, να αναμορφωθεί εκ βάθρων η οργάνωση εργασίας με τη συμμετοχή των εργαζομένων μέσω διαπραγμάτευσης και έναντι ανταλλαγμάτων στη μάχη της παραγωγικότητας και ποιότητας των προϊόντων. Αυτή η διαπραγμάτευση μπορεί να διεξάγεται σε ατομικό επίπεδο (οπότε προσεγγίζουμε τον νεοταηλορισμό), σε επιχειρησιακό (η περίπτωση της Ιαπωνίας) ή στο κοινωνικό (τοπικό ή εθνικό) επίπεδο. Αυτού του είδους οι στρατηγικές μπορούν να χαρακτηρισθούν επιθετικές, ενώ αποκαλούμε «καλμαρισμό» την περισσότερο κοινωνικοποιημένη εκδοχή τους, όπως εκφράζεται από το σουηδικό μοντέλο*. Να προσθέσουμε ότι το μοντέλο της συμμετοχής μέσω διαπραγμάτευσης επιτρέπει γενικώς μίαν άμεση συμμετοχή των εργαζομένων στη βιομηχανική οργάνωση («Kanban») ενώ ο νεοταηλορισμός προϋποθέτει μια σχεδιασμένη οργάνωση από τα διευθυντικά στελέχη («Material Requirement Planing»).

Αυτή η διχοτόμηση του παλαιού φορντικού κόσμου είναι προφανές ότι θέτει σε αντίθεση τις ΗΠΑ με την Ιαπωνία, κυρίως όμως τέμνει την Ευρώπη (Ιβηρική Χερσόνησος έναντι σκανδιναβικών χωρών), την ίδια την ΕΟΚ (Μεγάλη Βρετανία έναντι Γερμανίας) και χωρίζει στα δύο ορισμένες χώρες (όπως π.χ. την Ιταλία). Αντίθετα με την Συνθήκη της Ρώμης, που θεμελιώθηκε στη γενική αποδοχή του φορντικού μοντέλου, η Ευρώπη της δεκαετίας του '80, που χαρακτηρίζεται από την διάσταση των μοντέλων εξόδου από την κρίση, είναι μια «Ευρώπη δύο ταχυτήτων»

με επικεφαλής των χωρών της πρώτης ταχύτητας τη Δυτική Γερμανία.

Με 65 εκατομ. κατοίκους, η Δυτική Γερμανία (το 1/3 του πληθυσμού της Ιαπωνίας) το 1989 εξήγαγε 382 δισ. δολάρια και είχε εμπορικό πλεόνασμα 81 δισ. (έναντι 77 δισ. της Ιαπωνίας). Και είναι γνωστό πως το πέτυχε με μισθούς ασύγκριτα μεγαλύτερους και χωρίς αξιοσημείωτες επιτεύξεις στις νέες τεχνολογίες. Η Γερμανία «κερδίζει» χωρίς ηλεκτρονικά τσιπς και με εργάτες από τους πιο ακριβούς στον κόσμο!

Αυτό που πραγματοποίησαν κατ' αρχήν η Ιαπωνία και η Γερμανία είναι η συμμετοχή των εργαζομένων στην εκπαίδευση και στην αφομοίωση της επιταγής της παραγωγικότητας στην αναζήτηση της ποιότητας των προϊόντων, στη διαχείριση των παραγωγικών ροών. Το «Kanban» νίκησε το «Material Requirement Planing» επειδή η συμμετοχή μέσω διαπραγμάτευσης επικράτησε της «φιλελεύθερης ελαστικότητας». Και, επιπλέον, πίσω από αυτή τη νίκη κρύβεται η νίκη μιας ορισμένης σύλληψης της έννοιας του συνδικαλισμού και της ευφυούς αντιλήψεως κάποιας συγκεκριμένης εργοδοσίας. Αλλά η υπεροχή της Γερμανίας έγκειται στο ότι η συμβιβαστική συνύπαρξη κεφαλαίου - εργασίας τύπου «Καλμαρ» υπήρξε πολύ πιο ευρεία απ' όσο στην Ιαπωνία.

Η γερμανική επιτυχία επεκτείνεται σ' ένα τεράστιο δίκτυο κλαδικών συλλογικών συμβάσεων αρθρωμένων κατά περιφέρειες και εν συνεχεία αποκεντρωμένων στο επίπεδο συνδικαλιστικών συμβουλίων. Όπως και στις ΗΠΑ, ο γερμανικός συνδικαλισμός στη δεκαετία του '70 επιζητούσε την αντίσταση και την προστασία των εργαζομένων. Στα χρόνια όμως του '80, όταν η ανεργία έφτασε στο 10%, πέρασε στην αντεπίθεση: Η συμμετοχή στην προσπάθεια αύξησης της παραγωγικότητας με αντάλλαγμα τη μείωση του χρόνου εργασίας. Ένας προσανατολισμός του εργατικού κινήματος που μας ερχόταν από πολύ μακριά. «Υψηλοί μισθοί, μειωμένος χρόνος εργασίας, εκσυγχρονισμένες παραγωγικές μέθοδοι και ορθολογικός σχεδιασμός της οικονομίας είναι οι εγγυήσεις της οικονομικής ανόρθωσης και ανταγωνιστικότητας της Γερμανίας», διεκήρυσσε το Συνέδριο της Γερμανικής Συνδικαλιστικής Ομοσπονδίας από το... 1925!

Αυτός ο κλαδικός συνδικαλισμός, που μπόρεσε να αποσπάσει την υπόσχεση της 35ωρης εργασιακής εβδομάδας για το 1993, έχει ωστόσο τα όριά του: αποκλείει τους «φτωχούς» κλάδους (υπηρεσίες κ.λπ.), επιτρέπει τη δυαδικότητα σε βάρος των γυναικών ή των Τούρκων, που μέχρι χθες ήταν τελευταίας διαλογής μετανάστες και αύριο θα είναι οι «Ανατολικοί αδελφοί μας». Μόνον το σουηδικό συνδικαλιστικό κίνημα επέκτεινε την προστασία του σε ολόκληρη την κοινωνία, παρά τον κίνδυνο της «υπερθέρμανσης».

Η Δυτική Γερμανία δεν συνιστά ένα εναλλακτικό πρότυπο (και πολύ λιγότερο η Ιαπωνία), αν και κοινωνικά είναι περισσότερο «προωθημένη». Όμως αυτές οι χώρες απέδειξαν την παραγωγική δυνατότητα και ευρωστία των αναπτυξιακών μοντέλων που στηρίζονται στη συμμετοχή μέσω διαπραγμάτευσης. Όλα θα εξαρτηθούν από το επίπεδο αλληλεγγύης, προς την οποία οδηγεί η κοινωνική πίεση. Καθ' όσον είναι γνωστό πως χωρίς αυτήν την αλληλεγγύη, «η συμμετοχή μέσω διαπραγμάτευσης δημιουργεί μία μισθωτή αριστοκρατία που υποθάλλει έναν νέο ιμπεριαλισμό».

Από εκεί πηγάζει ο νέος φόβος για τη Γερμανία (όπως στην Ασία για την Ιαπωνία). Στο αίμα των Γερμανών δεν ρέει κάποιο ναζιστικό χρωμόσωμα. Απλώς είναι πλούσιοι και ισχυροί. Όπως είναι και οι ΗΠΑ. Το λογικό είναι να φοβόμαστε τη Γερμανία όσο φοβούνται ο Καναδάς και το Μεξικό τις ΗΠΑ, ούτε λιγότερο ούτε περισσότερο. Ωστόσο υπάρχει μία ουσιαστική διαφορά. Οι ΗΠΑ δεν διεκδικούν ούτε την Καλιφόρνια ούτε τη Βρετα-

νική Κολομβία. Ο κ. Κολ, για να κερδίσει τις ψήφους της άκρας Δεξιάς, αρνήθηκε την αναγνώριση των γερμανοπολωνικών συνόρων. Και έγινε ο πιο αντιλαϊκός ηγέτης της Ευρώπης. Η Γερμανία του Μπραντ υπήρξε ο φωτεινός φάρος για τις ανατολικές χώρες. Η Γερμανία του Κολ έγινε το 1990 ο εφιάλτης. Όχι επειδή ο Κολ συμπεριφέρθηκε σαν τον Χίτλερ. Αλλά επειδή συμπεριφέρθηκε σαν τον Ρήγκαν, περιφρονώντας τους Ευρωπαίους εταίρους του, ταπεινώνοντας τους Ανατολικογερμανούς πελάτες του, θυσιάζοντας το εξωτερικό προφίλ της χώρας του στη δημιουργική χειραγώγηση της πιο αντιδραστικής πτέρυγας των εκλεκτόρων του.

Ας πάρουμε για παράδειγμα το πώς χειρίστηκε την επανένωση της Γερμανίας. Τον Δεκέμβριο του 1989, όσοι συμμετείχαν στην δημοκρατική επανάσταση της Ανατολικής Γερμανίας έτρεφαν ακόμη την ελπίδα της ανοικοδόμησης της χώρας τους πάνω στο εναλλακτικό μαρξιστικό πρότυπο της Δύσης. Ο καιροσκοπισμός του κομμουνιστή πρωθυπουργού Μεντρόβ αποθάρρυνε τους Ανατολικογερμανούς και υπέμειναν την ένωση με κάθε αντίτιμο. Δικαίωμά τους. Όμως ο Κολ έριξε λάδι στη φωτιά. «Μείνετε εκεί που είσαστε και θα σας αγοράσω. Μέχρι τότε, όχι πρόωρα πειράματα». Έτσι η ενοποίηση δεν έμελλε να λύσει κανένα πρόβλημα. Η βίαιη συναρμογή δύο συστημάτων τιμών και δύο πολύ διαφορετικών επιπέδων παραγωγικότητας ενίσχυσε την ένταση, ερημώνοντας χιλιάδες βιομηχανίες της Ανατολικής Γερμανίας, καταδικάζοντας στην ανεργία ή την υποαπασχόληση τους μισούς Ανατολικογερμανούς, ωθώντας τους στην μεγάλη έξοδο προς τη Δύση.

Όταν οι ΗΠΑ του Τρούμαν χορήγησαν βοήθεια στην Ευρώπη και στην Ιαπωνία για την ανοικοδόμησή τους, εξασφάλισαν από την αρχή τις ασφαλιστικές δικλίδες. Έστειλαν τα δάνεια και τα δώρα του «Σχεδίου Μάρσαλ» με ταυτόχρονη αναγνώριση του δικαιώματος του προστατευτισμού, της μη μετατρεψιμότητας του νομίσματος. Όταν έγινε αποδεκτή η ένταξη της Ισπανίας και της Πορτογαλίας στην ΕΟΚ, τους χορηγήθηκε πολλών μορφών

βοήθεια μαζί με το δικαίωμα μονομερούς προστατευτισμού ώστε να επιταχυνθεί ο εγχώριος εκσυγχρονισμός. Ο κ. Κολ έκανε ακριβώς το αντίθετο. Δεν βοήθησε στην ανοικοδόμηση αλλά εξαγόρασε τα ερείπια.

Η παράνοια αυτή δεν είναι δυνατόν να συνεχιστεί. Πρέπει οπωσδήποτε να ανοικοδομηθεί η Ανατολική Γερμανία, να ενισχυθεί το βιοτικό επίπεδο και να γίνουν επενδύσεις. Θα απαιτηθεί σίγουρα το χρήμα της Δύσης. Η Δυτική Γερμανία μπορεί να στρώσει τα θεμέλια είτε αυξάνοντας τους φόρους (π.χ. στο κεφάλαιο, ελάχιστα φορολογημένο), οι εκλογείς όμως του κ. Κολ δεν το επιθυμούν καθόλου, είτε εκδίδοντας νόμισμα με χαμηλό επιτόκιο (με την αναπόφευκτη άνοδο του πληθωρισμού) που όμως αυτό δεν το επιθυμεί η Κεντρική Τράπεζα Εργασίας. Ανακεφαλαιώνοντας: ο Κολ αγόρασε την Ανατολική Γερμανία χωρίς να έχει τακτοποιήσει την χρηματοδότησή της, σαν τον ξένοιαστο καβαλάρη στη Wall Street: με ομόλογο «υψηλού κινδύνου». Κι επειδή κάποια μέρα θα πρέπει να πληρώσει, θα αυξηθούν οι φόροι, αλλά θα επέλθει και άνοδος των επιτοκίων που θα επιβαρύνει ολόκληρη την Ευρώπη από τον Ιταλό επενδυτή μέχρι τη Γαλλίδα νοικοκυρά. Όπως συνέβη τον Αύγουστο του 1991.

Κι αυτό είναι το γερμανικό πρόβλημα. Με την Ενιαία Πράξη ενοποιήθηκε η ευρωπαϊκή οικονομία χωρίς να έχει προβλεφθεί και η ευρωπαϊκή δημοκρατική ενοποίηση. Η οικονομική πολιτική, η καθημερινή ζωή των Ευρωπαίων σχεδιάζεται τώρα στην καρδιά του κυρίαρχου κράτους: στη Βόννη. Ας μην κατηγορούμε, λοιπόν, την επιθυμία ενός λαού για ένωση. Ένοχοι είναι όσοι θέλησαν να οικοδομήσουν μια Ευρώπη μόνο από την πλευρά της ισχύος: του χρήματος.

Μετάφραση: Ελένη Όσπιτσι

* Καλμαρισμός: η έννοια προέκυψε από το συμβιβασμό μεταξύ εργοδοσίας-εργαζομένων κατόπιν διαπραγματεύσεων στο αντίστοιχο εργοστάσιο της Volvo στη Σουηδία. Κατ' επέκταση, όμως, χρησιμοποιείται για να δηλώσει ότι ο «προσδευτικός» συμβιβασμός σε επιχειρησιακό επίπεδο συναρθρώνεται με αντίστοιχους συμβιβασμούς σε κλαδικό και εθνικό επίπεδο, που προκύπτουν από το σύστημα συλλογικών διαπραγματεύσεων.